

Ido Leden

– Mannen bakom historien

Född i Lund, uppvuxen i Göteborg, med sitt livsverk i Kristianstad, och ett namn som passar till yrket. Låt oss presentera Ido Leden.

– Min farfar hade ett stort intresse för konstspråket esperanto där Ido betyder arvtagare, avkomma och därför döpte han sin förstfödde son, min far, till Ido. Min far gjorde så även han, och nu har jag i min tur ett barnbarn som för namnet vidare, berättar Ido Leden.

Egentligen borde efternamnet varit Petersson för så hette farfadern till dess han sökte arbete på järnvägen i Kattarp. Där fanns redan fyra personer med samma efternamn, så skulle han få jobbet krävde stinsen att han skulle byta. Alltså är vår tids Ido Leden trots sitt yrke, reumatolog, oskyldig till sitt lämpliga namn.

Läkarstudier i stället för Chalmers

Valet av läkarbana mognade under gymnasietiden i Göteborg.

– Vi var några kamrater som inte tilltalades av den ingenjörutbildning på Chalmers som lockade så många av våra studiekamrater. Biologi kändes mycket mer spännande och därför mognade beslutet att bli läkare. Fast vi hade ingen aning om vad vi gav oss in på. Egentligen fortsatte vi under de första åren av läkarstudierna bara att gå i skolan. Läxor och prov byttes mot duggor. Var man bara flitig så gick det ganska lätt.

Snart insåg Ido att läkekonsten var så mycket mer än att kunna rabbla namnet och platsen för olika ben. Det gällde att selektera och lära sig förstå vilken kunskap som behövdes för praktiskt kliniskt arbete.

– När vi stod med ett lungödem framför oss fanns ingen tid att slå upp i böckerna, då var det tvunget att veta vad som omgående måste göras. Och vi lärde oss fort under våra läkarvikariat. Den vana och ofta lite äldre sjukvårdspersonalen stöttade oss och hjälpte oss att omsätta vår kunskap till praktisk verklighet. Inte minst i kontakterna med patienter. Det är en konst att se vem man har framför sig och att kunna möta personen där den befinner sig.

Sjävlärd

Efter tredje året kunde de medicine kandidaterna vikariera som läkare fast de ännu var långt ifrån färdigutbildade.

– Man fick alldeles för tidigt ta ett för stort ansvar. Allt var annorlunda. Etiken var inte densamma och ofta tvingades man prova olika behandlingar, mer enligt principen trial and error. Men det är också viktigt att komma ihåg att då fanns inte samma kunskap och inte samma behandlingsarsenal som nu.

Läkarvikariatet under medicine kandidatperioden gav inblick i många olika specialiteter. Ett par somrar tillbringade Ido på röntgen i Falun. Sedan var det dags för klinisk verksamhet på infektionskliniken i Lidköping. Här skulle han för första gången gå rond utan att utbildningen egentligen givit träning för sådana uppgifter.

– Erfarna sjuksköterskor som luttrats av tidigare oerfarna ynglingars vikariat stöttade på ett hänsynsfullt och kreativt sätt. Långsamt och också tack vare deras ledning växte man in i den från början alldeles för stora läkarrocken.

Att kunna hjälpa blev ett mål

Under en av sina praktikperioder var Ido på ortopedkliniken i Örebro. Han träffade många yngre patienter med svullna leder där det inte fanns så mycket hjälp att ge.

– Jag kände att det borde finnas något bättre sätt att hjälpa dessa personer på. Tanken ville inte släppa.

Och så fortsatte det. Under den fem år långa internmedicintiden i Helsingborg stötte han på många personer med kroniska artrit.

– Ingen tycktes bry sig, eftersom det inte fanns så mycket att göra åt sjukdomarna. Jag lät åtminstone patienterna komma på återbesök och upptäckte att dessa kände en trygghet i att bli sedda och att detta påverkade hur de mätte både i sin sjukdom och mer allmänt. Och jag måste tillägga att det gav mig mycket tillbaka och passade min mentalitet bra att på egen hand försöka hitta behandlingssätt för denna patientkategori.

Tidigare hade Ido under sin tid som kirurgiassistent provat hur det är att delta i stora operationer och insett att operationer, vare sig de var stora eller små, inte var vad han ville ägna sig åt.

Intresset för reumatologin var väckt och guidade Ido genom hans läkarbana. De namn som danade hans kunskap är i sig en historiebrevbeskrivning över kunniga män ur svensk reumatologihistoria.

– Kåre Berglund som lärde ut medicinsk diagnostik, Björn Svensson i Lund, min mentor som gav, och fortfarande ger, ett gott stöd och som lärde mig reumatologi på riktigt.

Den stora utmaningen

1981 blev Ido tillfrågad om han ville starta en reumatologiverksamhet i Kristianstad. En utmaning så god som någon att tillsammans med en sjuksköterska och en sekreterare bygga en helt ny verksamhet.

– Som väl var utökades medarbetarskaran ganska snabbt med kurator och funktionsterapeuter vilket gjorde att utvecklande teamverksamhet kunde startas. Jag trivdes kanon här och erbjudandet innebar att jag kunde få starta en me-

Överläkare Ido Leden är en hängiven reumatolog med ett stort hjärta och många fritidsintressen som tangerar yrket.

Det visar inte minst de bilder som pryder hans arbetsrum, förstoringar av vackra spanska spelkort och motivfrimärken, främst från reumatologi och medicinhistoria.

ningsfull verksamhet. Och det gjorde vi. Sakta men säkert växte vi, både ihop och storleksmässigt.

Uppbyggnaden krävde sitt och att han arbetade 1½ fulltid var mer legio än sällsynt tills Jan Theander blev hans andra hälft och Ido kunde gå ner till heltid. Och så har detta radarpar fortsatt att leda verksamheten, Ido som sektionschef fram till 2003 varefter Jan övertog sektionsansvaret.

Jätteroligt vara reumatolog

Den resa genom olika sätt att behandla reumatiska sjukdomar som Ido gjort visar på de oerhört stora skillnader som vården erbjuder idag mot igår.

– Jag minns hur vi fick lära oss att finna den maxdos salicylsyra som var enskild patient tålde. Vi höjde långsamt salicylsyradosen tills det började ringa i öronen på patienten och så sänkte vi tills det slutade ringa. Det var den maxdos som just den patienten tålde.

Effekten var som regel helt otillräcklig. Det var försiktighet som gällde och först sent i sjukdomsskedet provades exempelvis cytotatika, och då hade patienten ofta redan stora deformiteter och/eller problem.

– Idag kan vi ge oerhört mycket bättre hjälp med snabbt insättandet av kraftfulla läkemedel. Målet för behandlingen är remission dvs. att patienten är smärtfri, utan ledsvullnad och fri från laboratoriemässig aktivitet. Som regel innebär detta också att de är symtomfria och lever ett liv med livskvalitet liknande den de hade före ledsjukdomens debut.

– Annelie Östensson är den specialist som senast fått tjänst hos oss. Vi har i många år också försökt att värva utbildningsläkare (ST-läkare) men tyvärr misslyckats med detta. En sådan kollega är ett måste för att trygga återväxten.

Livets faser

När Idos båda döttrar lämnat hemmet för studier på annat håll inleddes en ny fas i livet. Han och hustrun blandade resor med arbete för att så småningom landa i operabesök i Köpenhamn, gärna tillsammans med goda vänner, eller kurser i vinkunskap.

– Underbart är det också att få rå om döttrarna och deras familjer under några sommarveckor i Danmark. Och nu finns nya barn på andra villkor – nämligen barnbarn, som på ett härligt sätt berikar morföräldrarna som är på väg att bli ålderspensionärer.

Paleopatologi

Ett av Idos stora intressen är medicinens historia och då speciellt den som rör paleopatologisk osteologi dvs. läran om hur sjukliga förändringar ska tolkas i äldre exempelvis antika

skelettmaterial.

– Ta t.ex. ledgångsreumatism. Vi vet inte hur länge sjukdomen funnits och inte heller vad som orsakar den. Det som skiljer RA från övriga reumatiska sjukdomar är att många hävdar att detta sjukdomstillstånd till skillnad från de övriga skulle vara en ”ny” sjukdom som för första gången uppträder i början på 1800-talet. Anhängare av detta synsätt har hävdar att det dessförinnan inte finns några belägg för sjukdomens existens vare sig i skriftliga källor eller avbildningar i konsten, samt sist men inte minst att paleopatologiska bevis saknas.

Ido är med i en forskargrupp som hittat skelett från såväl medeltid som stenålder med ledförändringar väl förenliga med att individerna i livet haft ledgångsreumatism. Nu står hoppet till att de nya molekylärbiologiska metoderna ska ge uppgifter om vilka ärftliga faktorer dessa skelett bär på, vilket skulle kunna ge ett starkt stöd för att den paleopatologiska RA-diagnos vi satt är den rätta. Lyckas detta så är det också ett gott exempel på hur pågående paleopatologisk forskning kan berika modern reumatologisk forskning om ledsjukdomars etiologi, orsak. Sjukdomars epidemiologi, dvs. deras förekomst geografiskt och tidsmässigt, kan nämligen ge viktiga ledtrådar till deras etiologi.

Eget signum

Ido Leden har inte behållit sina medicinhistoriska kunskaper för sig själv. Han har skrivit en mängd artiklar och böcker och är en mycket uppskattad föreläsare. Och hans nätverk är brett. Just nu samarbetar han bl.a. med ett par doktorander i Uppsala inom evolutionsvetenskapen.

Sina artiklar och föredrag smyckar han gärna med bilder på frimärken, och de har blivit något av hans signum.

Text Yvonne Enman

Svåra ord:

Osteologi	– läran om skelett
Paleopatologisk	– från den äldre stenåldern
Etiologi	– orsak
Epidemiologi	– förekomst
Evolutionism	– utvecklingslära
Remission	– förbättringar, tillbakagång av sjukdomen
Cytostatika	– cellgift som ges i små doser vid reumatisk sjukdom